

УДК 343.98

А. Л. Криловецький

ПОНЯТТЯ, ПРИНЦИПИ Й ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ СИЛ БЕЗПЕКИ, СУДОВИХ ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ З ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДИ

Актуалізовано питання взаємодії сил безпеки, судових та правоохоронних органів України під час виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді. Розкрито сутність поняття «взаємодія», надано визначення взаємодії сил безпеки, судових та правоохоронних органів України під час виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді. Визначено й проаналізовано особливості та принципи взаємодії сил безпеки, судових та правоохоронних органів України під час виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді.

Ключові слова: організація взаємодії, сили безпеки України, судові та правоохоронні органи України, службово-бойова діяльність, протидія контрабанді.

Постановка проблеми. Розвиток української держави, безсумнівно, напряму залежить і від соціально-економічної складової, і від суспільно-політичної обстановки у державі. Так склалося, що Україна протягом уже тридцяти років незалежності перебуває у постійній стадії реформування економіки. Не є винятком й питання наповнення державного бюджету, яке залежить як від прийняття відповідних ефективних управлінських рішень, так і від рівня боротьби з корупцією у складових сил безпеки, а також судових та правоохоронних органів України.

Останні знакові події в українському суспільстві постійно супроводжуються питаннями обговорення проблеми протидії контрабанді та корупції. Тому Президентом України підписано Указ «Про заходи щодо протидії контрабанді та корупції під час митного оформлення товарів» [1]. Цей нормативно-правовий акт запроваджено з метою посилення ефективності протидії контрабанді та корупції під час митного оформлення товарів, що ввозяться на митну територію України, та підвищення рівня довіри бізнесу до державних органів.

Відповідно до Указу Президента України [1] Кабінету Міністрів доручено створити на Єдиному веб-порталі органів виконавчої влади

інформаційний ресурс для забезпечення можливості добровільного і публічного декларування товарів значної кількості найменувань, які ввозяться на митну територію України однією партією, та оприлюднювати щомісячні звіти про результати реалізації експериментального проєкту щодо унеможливлення ухилення від сплати митних платежів. До того ж, уряд має опрацювати питання оприлюднення у форматі відкритих даних знеособленої інформації про митну вартість товарів, які переміщуються через митний кордон України, та запровадити систему обміну в режимі реального часу інформацією з відповідними інформаційними системами інших держав щодо митного оформлення товарів, які переміщуються через український митний кордон [1].

Крім того, запроваджені персональні санкції, що ними заблоковані активи та майно осіб, яких, за аналітичними даними Служби безпеки України, Апарату Ради національної безпеки і оборони України, визнано як топ-десять української контрабанди. До того ж, відповідними адміністративними заходами відсторонено від роботи десятки посадовців митних органів [2]. Зазначені санкції передбачають: обмеження на розпорядження власним майном; заборону на торговельні

операції, перевезення чи транзит вантажів; обмеження на виведення коштів з України; припинення виконання зобов'язань за контрактами; відкликання ліцензій та дозволів; заборону на видачу нових ліцензій та дозволів; недопуск до приватизації, оренди, ринку цінних паперів; припинення торговельних угод, спільних проєктів та заборону на передачу технологій; заборону на використання суден у територіальних водах України [2].

Однак, на нашу думку, наведені заходи є малоефективними без організації налагодження взаємодії сил безпеки, судових та правоохоронних органів України під час виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемні питання нормативно-правового забезпечення сил безпеки, судових та правоохоронних органів України під час виконання службово-бойових завдань досліджували у своїх наукових працях О. В. Батюк, С. В. Белай, С. О. Кузніченко, О. В. Гуляк, О. В. Кривенко, В. Я. Покайчук, М. Б. Саакян, С. А. Яровий та інші науковці. Питанням протидії контрабанді приділяли увагу такі вчені: М. І. Бажанов, В. І. Борисов, В. Б. Вишня, В. М. Володько, О. І. Воронов, О. Ф. Долженков, В. П. Захаров, В. Ю. Калугін, Н. С. Карпов, В. В. Коваленко, В. Є. Тарасенко, В. Я. Тацій, Б. І. Тишкевич, В. В. Сташис, Ю. І. Сучков, О. І. Харабєрюш та ін. Адміністративно-правові аспекти взаємодії складових сектора безпеки і оборони вивчалися у працях О. М. Бандурки, О. І. Безпалової, С. М. Гусарова, Д. Г. Заброди, І. О. Кириченка, О. Ф. Кобзаря, В. К. Колпакова, О. Г. Комісарова, В. М. Круглого, Ю. Д. Кунева, О. М. Шмакова та інших науковців.

Ученими досліджено і вирішено значну кількість проблемних питань протидії контрабанді й організації міжвідомчої взаємодії військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення під час виконання службово-бойових завдань за призначенням. Однак згадані наукові дослідження мали фрагментальний характер і майже не стосувалися взаємодії сил безпеки, судових та правоохоронних органів України під час виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді.

Метою статті є вивчення сучасних наукових розвідок стосовно обґрунтування понять, принципів та особливостей взаємодії

сил безпеки, судових та правоохоронних органів України під час виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення оптимальної взаємодії сил безпеки і судових та правоохоронних органів України під час виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді значною мірою залежить від правильного тлумачення категорії «взаємодія».

З позиції філософії «взаємодія» – це базова філософська категорія, що відображує процеси впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, їх зміни, взаємну обумовленість та породження одним об'єктом інших. По суті, взаємодія є різновидом опосередкованого або безпосереднього, внутрішнього або зовнішнього зв'язку, при цьому властивості будь-яких об'єктів можуть бути пізнаними або проявити себе лише у взаємодії з іншими об'єктами. Тобто, це поняття для позначення впливу речей одна на одну, а також відображення взаємозв'язків між різними об'єктами для характеристики форм людського буття, людської діяльності та пізнання. У понятті «взаємодія» фіксуються прямі і «зворотні» впливи речей одна на одну, обміни речовиною, енергією й інформацією між різними об'єктами, між організмами і середовищем, форми кооперації людей у різних ситуаціях співробітництва [3].

Соціальна взаємодія розглядається як взаємний вплив соціальних суб'єктів, що здійснюється за допомогою соціальної діяльності, де в основі лежать соціальні дії, які, будучи орієнтовані на інших людей, зачіпають їхню життєдіяльність, їхні інтереси і викликають реакцію у відповідь. У теорії соціальної дії та взаємодії М. Вебер зазначив, що «дія людини незалежно від того, чи має вона зовнішній або внутрішній характер, чи зводиться до невторчання або терпимого прийняття, якщо і оскільки діючий індивід чи індивіди пов'язують із цією дією суб'єктивний сенс» [4].

У правовій літературі в основному пропонується дефініція поняття взаємодії, що складається з двох головних ознак – як узгодженої та скоординованої діяльності [5]. Категорія правової взаємодії акцентує увагу на пізнанні цілісного процесу функціонування права, правового життя, охоплюючи всі прояви феномена права; підкреслює реальну роль суб'єктів права, обмінів між ними юридично

значущою діяльністю та (або) її результатами у правотворчості, правозастосуванні тощо; показує, що правові способи здійснення суспільних відносин існують і реалізуються тоді, коли право не лише номінально закріплене у своїх формальних джерелах, а реально діє, є «результативним», тобто досягає «мети правового впливу» через систему стимулів, що спонукають суб'єктів до виконання передбачених правом обов'язків, дотримання заборон, використання можливостей [5].

Воєнний енциклопедичний словник поняття «взаємодія військ» визначає як погоджені дії військ, а також взаємний вплив їх спільних дій на досягнення мети операції [6]. Це визначення є загально визначним. Більш сучасним є таке визначення: погоджені за місцем, метою, порядком, часом, сигналами та способами взаємного сповіщення для найбільш ефективного використання сил і засобів під час виконання поставлених завдань дії складових сектору безпеки і оборони. Отже, за загальноприйнятим визначенням у наукових джерелах під взаємодією розуміють заздалегідь погоджені дії, які здійснюються суб'єктами взаємодії (партнерами) для реалізації завдань взаємодії з урахуванням діяльності всіх суб'єктів взаємодії. Під взаємодією розуміють систему відносин, що змінюються, між взаємозалежними елементами, сутністю якої є обмінний процес. Взаємодія здійснюється в умовах повної визначеності стосовно діяльності всіх суб'єктів взаємодії. Головна ознака взаємодії – відсутність шкідливого впливу на партнера. Завдання суб'єктів взаємодії можуть абсолютно чи частково збігатися [6].

Таким чином, під взаємодією сил безпеки, судових та правоохоронних органів України під час виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді доречно розуміти узгоджені за місцем, метою, завданнями, порядком, часом, сигналами та способами взаємного сповіщення заздалегідь погоджені дії, які здійснюють зазначені суб'єкти взаємодії з урахуванням діяльності один одного шляхом реалізації обмінного процесу без шкідливого взаємовпливу для виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді.

Термінологічний аналіз свідчить про те, що поняття «взаємодія» є зовнішньо схожим з такими поняттями, як «координація» та

«співпраця», тому надалі окремо досліджено ці терміни.

Координація (від лат. *ordinare* – впорядкувати) – забезпечення узгодженості дій усіх ланок управління, збереження, підтримання та вдосконалення режиму роботи підприємств (організацій) і забезпечення його безперервності та безперебійності. Координація забезпечує взаємодію різних елементів організації на користь виконання завдань, що стоять перед нею. Координація безпосередньо визначає, хто, що і коли робить, з ким і як взаємодіє, у якому порядку передає власні результати праці іншим учасникам діяльності та користується їх результатами. У сучасних наукових дослідженнях під координацією розуміють цілеспрямоване узгодження дій частин, яке забезпечує їхнє функціонування для досягнення поставлених перед ними цілей і завдань [7]. Отже, можливо зробити висновок, що «координація» є дуже близьким за змістом поняттю «взаємодія».

Співпраця (від лат. *cooperari* – співпрацювати, сприяти) – це спільна діяльність, унаслідок якої всі сторони отримують ту чи іншу вигоду. У психологічному сенсі: позитивна взаємодія, у якій цілі та інтереси учасників збігаються або досягнення цілей одних учасників можливе лише через забезпечення інтересів та устремлень інших його учасників [8]. Це взаємодія на принципах взаємної поваги, на сформованому переживанні вільного вибору справи і слова партнера та друга, ролі та доручення, а також повноправність обох сторін у виборі шляхів. З позиції педагогіки це тип взаємовідносин людей між собою у процесі діяльності, що характеризується узгодженістю, злагодженістю думок та дій. У зв'язку із цим можна висновити, що термін «співпраця» більш стосується до опису питань міжособистісної взаємодії, а не питань у сфері взаємодії організаційних систем.

Отже, координація і співпраця є складниками взаємодії під час здійснення організації взаємодії. Постулати теорії управління зазначають, що організація взаємодії – це процес створення структури управління органом, підрозділом, які дають можливість персоналу об'єднати свої зусилля для досягнення певних цілей.

Аналіз теоретичних засад організації взаємодії, які використовуються в теорії та практиці управління службово-бойовою

діяльності, дає можливість виділити такі ознаки взаємодії сил безпеки, судових та правоохоронних органів України під час виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді, як: спільна діяльність суб'єктів протидії контрабанді; наявність кількох (не менше двох) суб'єктів взаємодії під час виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді; узгодженість заходів у меті, місці, часі, методах; спільна спрямованість функціонування взаємодіючих суб'єктів з протидії контрабанді; питання взаємодії під час виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді регулюються відповідними правовими актами; незалежність суб'єктів взаємодії у сфері протидії контрабанді (не підпорядкованість по службі); чітке розмежування функцій учасників взаємодії у сфері протидії контрабанді; єдина мета – протидія контрабанді [9].

Відповідно до теорії взаємодії організаційних систем [6] основними елементами взаємодії сил безпеки, судових та правоохоронних органів України під час виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді є:

- визначення суб'єктів організації взаємодії з числа сил безпеки, судових та правоохоронних органів України;
- визначення зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливають на організацію взаємодії;
- визначення сумісних форм організації взаємодії сил безпеки, судових та правоохоронних органів України;
- визначення сумісних способів організації взаємодії сил безпеки, судових та правоохоронних органів України;
- визначення єдиних напрямків організації взаємодії сил безпеки, судових та правоохоронних органів України;
- оцінювання ефективності організації взаємодії.

Наведені елементи організації взаємодії є особливостями взаємодії сил безпеки, судових та правоохоронних органів України під час виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді, ефективна реалізація яких ґрунтується на певних принципах.

Принципи є найважливішими науковими і правовими категоріями, оскільки вони відображують найбільш вагомі властивості тієї чи іншої форми людської діяльності та її правового регулювання. Сьогодні у наукових дослідженнях [10, 11] виділено стали групу

принципів, основними серед яких у ракурсі проблематики дослідження є такі: єдність цілей; розмежування компетенцій; систематичність; плановість; професіоналізм; оперативність; оптимальність та ін.

Принцип єдності цілей вимагає поєднання в управлінні силами безпеки, судовими та правоохоронними органами України цілей виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді, а також структурних підрозділів та окремих військовослужбовців, службовців, працівників. Цілевстановлення є однією з основних функцій управління, з реалізації якої розпочинається його процес.

Принцип розмежування компетенцій містить у собі такі ознаки: єдиноначальність, обмеження норм керованості; закріплення відповідальності; відповідність прав обов'язкам; звітність за помилки управління; передача повноважень на нижчий рівень управління. Позитивними рисами цього принципу у разі врахування у службово-бойовій діяльності сил безпеки, судових та правоохоронних органів України під час виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді є лінійність повноважень, що спрощують механізм управління.

Принцип систематичності встановлює, що виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді має системний характер. Тому й організація взаємодії сил безпеки, судових та правоохоронних органів України повинна бути регулярною і мати систематичну основу. До того ж, сутність принципу полягає в тому, що сили безпеки, судові та правоохоронні органи України є елементами складної системи забезпечення національної безпеки, діяльність яких підпорядкована загальній меті й узгоджується на найвищому державному рівні управління.

Принцип плановості визначає мету, якої прагнуть досягти сили безпеки, судові та правоохоронні органи України під час виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді, а також стратегію, строки її досягнення, ресурси тощо. Крім того, цей принцип визначає: порядок прийняття рішень, терміни їх виконання; зміни організаційних форм і структур управління; необхідні сили та засоби тощо.

Під час організації взаємодії принцип професіоналізму забезпечується наявністю відповідного набору професійних і спеціальних якостей військовослужбовців, службовців,

працівників, що беруть участь у виконанні службово-бойових завдань з протидії контрабанді. Професіоналізм передбачає насамперед високий рівень практичної навченості суб'єктів взаємодії, а також високий рівень відповідної злагодженої роботи органів організації взаємодії.

Принцип оперативності використовується на противагу принципу плановості. Цей принцип дає змогу ефективно управляти органами і підрозділами сил безпеки, судовими та правоохоронними органами України під час виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді. Зазначений принцип відповідає динамічному характеру взаємодії під час виконання службово-бойових завдань, він дозволяє швидко реагувати на зміни в оперативній обстановці шляхом оптимального використання відповідних сил та засобів. Принцип оперативності безпосередньо впливає на організацію і тактику як службово-бойової діяльності в цілому, так і процесу взаємодії між її суб'єктами.

Принцип оптимальності стверджує, що для процесу організації взаємодії під час виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді оптимальним є таке управління, коли передбачене погодження функціонування суб'єктів взаємодії, завдяки чому стає оптимальним використання можливостей сил безпеки, судових та правоохоронних органів. Реалізація цього принципу вимагає від суб'єктів взаємодії постійного взаємного аналізу кількісно-якісних можливостей один одного. Реалізацією зазначеного принципу забезпечується ефективне планування проведення спільних спеціальних заходів щодо протидії контрабанді.

Висновки

Отже, незалежно від проявів і функцій співпраці сил безпеки, судових та правоохоронних органів України їх управлінські рішення мають ґрунтуватися на певних усталених принципах. Поза тим, сучасний стан виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді засвідчує, що сьогодні не приділено належної уваги додержанню принципів організації взаємодії сил безпеки, судових та правоохоронних органів України, у зв'язку з чим співпраця не буде ефективною. Питання взаємодії сил безпеки, судових та правоохоронних органів

України регулюються у загальному порядку спільними наказами і взаємодіючим центральним органом виконавчої влади. Однак практика показує, що наразі недостатнім є регулювання відносин взаємодії на міжвідомчому рівні. Для ефективної спільної діяльності сил безпеки, судових та правоохоронних органів України щодо протидії контрабанді необхідно на державному рівні розробити і затвердити відповідну концепцію всебічної взаємодії.

Напрями подальших наукових розвідок будуть спрямовані на дослідження особливостей взаємодії сил безпеки, судових та правоохоронних органів України із силами оборони під час виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді в районі проведення операції Об'єднаних сил.

Перелік джерел посилання

1. Про заходи щодо протидії контрабанді та корупції під час митного оформлення товарів : Указ Президента України від 09.06.2019 р. № 505/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/505/2019#Text> (дата звернення: 15.11.2021).
2. Звернення Президента Володимира Зеленського щодо рішень РНБО, ситуації на Донбасі та підтримки України з боку США. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/4868.html> (дата звернення: 15.11.2021).
3. Булатов М. В. Філософський словник. Київ : Стило, 2009. 575 с.
4. Вебер М. Господарство і суспільство / пер. з нім. М. Кушнір. Київ : Всесвіт, 2013. 1112 с.
5. Кунев Ю. Д. Взаємодія органів внутрішніх справ і громадських формувань з охорони громадського порядку як елемент державного управління у сфері правоохоронної діяльності. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 2000. № 1. С. 108–112.
6. Микрюков В. Ю. Теория взаимодействия войск. Москва : Вузовская книга, 2002. 240 с.
7. Круглий В. М. Теоретико-правові засади взаємодії працівників оперативних підрозділів органів внутрішніх справ з населенням. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2002. № 3. Ч. 2. С. 131–139.
8. Електронна енциклопедія. URL: <https://uk.encyclopedia-titanica.com/significado-de-colaboraci-n> (дата звернення: 15.11.2021).

9. Заброда Д. Г. Взаємодія суб'єктів боротьби з корупцією (адміністративно-правовий аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2005. 240 с.

10. Олійник В. М. Поняття та принципи взаємодії при виявленні та розкритті злочинів у сфері господарської діяльності. *Фінансове право*. 2021. № 2. С. 511–518.

11. Ундір В. О. Принципи взаємодії органів державної влади і громадських структур як основа гармонізації суспільства. *Ефективність державного управління*. 2020. № 3 (64). С. 66–78.

Стаття надійшла до редакції 16.11.2021 р.

УДК 343.98

А. Л. Криловецький

ПОНЯТИЕ, ПРИНЦИПЫ И ОСОБЕННОСТИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ СИЛ БЕЗОПАСНОСТИ, СУДЕБНЫХ И ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ УКРАИНЫ ВО ВРЕМЯ ВЫПОЛНЕНИЯ СЛУЖЕБНО-БОЕВЫХ ЗАДАЧ ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ КОНТРАБАНДЕ

Актуализированы вопросы взаимодействия сил безопасности, судебных и правоохранных органов Украины при выполнении служебно-боевых задач по противодействию контрабанде. Раскрыта сущность понятия «взаимодействие», представлено определение взаимодействия сил безопасности, судебных и правоохранных органов Украины при выполнении служебно-боевых задач по противодействию контрабанде. Определены и проанализированы особенности и принципы взаимодействия сил безопасности, судебных и правоохранных органов Украины при выполнении служебно-боевых задач по противодействию контрабанде.

Ключевые слова: *организация взаимодействия, силы безопасности Украины, судебные и правоохранные органы Украины, служебно-боевая деятельность, противодействие контрабанде.*

UDC 343.98

A. Krylovetskiy

CONCEPTS, PRINCIPLES AND FEATURES OF INTERACTION OF SECURITY FORCES, JUDICIAL AND LAW ENFORCEMENT AUTHORITIES OF UKRAINE DURING THE EXECUTION OF SERVICE AND COMBAT MISSIONS TO COUNTERACT SMUGGLING

The issues of cooperation between the security forces, judicial and law enforcement agencies of Ukraine during the implementation of combat missions to combat smuggling were raised. It is determined that ensuring optimal cooperation between the security forces and the judiciary and law enforcement agencies of Ukraine in the performance of combat missions to combat smuggling largely depends on the correct interpretation of the category of «interaction». Terminological analysis shows that the concept of «interaction» is outwardly similar to concepts such as «coordination» and «cooperation». It is established that «coordination» and «cooperation» are components of interaction during the organization of interaction.

The purpose of the article is to study modern scientific research to substantiate the concepts, principles and features of cooperation between the security forces, judicial and law enforcement agencies of Ukraine in the performance of combat missions to combat smuggling.

It is established that the postulates of management theory state that the organization of interaction is a process of creating a management structure of the organization, which allows staff to unite their efforts to achieve certain goals. These elements of the organization of cooperation are the features of the interaction of security forces, judicial and law enforcement agencies of Ukraine in the performance of combat missions to combat smuggling, the effective implementation of which is based on certain principles.

It is determined that today in scientific research there is a stable group of principles, the main of which in the perspective of research issues are the following: unity of purpose; delimitation of competencies; systematicity; planning; professionalism; efficiency; optimality. Regardless of the manifestations and functions of cooperation between the security forces, the judiciary and law enforcement agencies of Ukraine, they must be based on certain established principles. In addition, the current state of implementation of combat missions to combat smuggling shows that today not enough attention is paid to compliance with the principles of cooperation between security forces, judicial and law enforcement agencies of Ukraine, without which cooperation will not be effective.

It is proved that the issues of interaction between the security forces, judicial and law enforcement bodies of Ukraine are regulated in general by joint orders and the interacting central executive body. But practice shows that today it is insufficient to regulate the relationship of interaction at the interagency level. In order to effectively cooperate with the security forces, judicial and law enforcement agencies of Ukraine in combating smuggling, it is necessary to develop and approve an appropriate concept of comprehensive cooperation at the state level.

Areas of further scientific research will be aimed at studying the peculiarities of the interaction of the security forces, judicial and law enforcement agencies of Ukraine with the defense forces during combat missions to combat smuggling in the area of the Joint Forces operation.

Keywords: *organization of interaction, security forces of Ukraine, judicial and law enforcement bodies of Ukraine, military service, counteraction to smuggling.*

Криловецький Андрій Леонідович – аспірант кафедри тактико-спеціальної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0002-2079-5010>